

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 22ας Ιουνίου 2000 *

Στην υπόθεση C-425/98,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Hoge Raad der Nederlanden (Κάτω Χώρες) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Marca Mode CV

και

Adidas AG,

Adidas Benelux BV,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 1989, L 40, σ. 1),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. C. Moitinho de Almeida, πρόεδρο τμήματος, C. Gulmann (εισηγητή), J.-P. Puissochet, G. Hirsch και την F. Macken, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs

γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Marca Mode CV, εκπροσωπούμενη από τους O. W. Brouwer, D. W. F. Verkade και D. J. G. Visser, δικηγόρους Άμστερνταμ, καθώς και από τον P. Wytinck, δικηγόρο Βρυξελλών,
- οι Adidas AG και Adidas Benelux BV, εκπροσωπούμενες από τον C. Gielen, δικηγόρο Άμστερνταμ,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Fierstra, προϊστάμενο της υπηρεσίας ευρωπαϊκού δικαίου του Υπουργείου Εξωτερικών,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την M. Ewing, του Treasury Solicitor's Department,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την K. Banks και τον P. van Nuffel, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Marca Mode CV, εκπροσωπούμενης από τον D. J. G. Visser και τον C. R. A. Swaak, δικηγόρο Άμστερνταμ, των Adidas AG και Adidas Benelux BV, εκπροσωπούμενων από τον S. A. Klos, δικηγόρο Άμστερνταμ, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον H. M. H. Spreyart, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, κατά τη συνεδρίαση της 24ης Νοεμβρίου 1999,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 27ης Ιανουαρίου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 1998, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 26 Νοεμβρίου 1998, το Hoge Raad der Nederlanden υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 1989, L 40, σ. 1, στο εξής: οδηγία).
- 2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Marca Mode CV (στο εξής: Marca Mode), με έδρα το Άμστερνταμ (Κάτω Χώρες), και των εταιριών Adidas AG, με έδρα το Herzogenaurach (Γερμανία), και Adidas Benelux BV, με έδρα το Etten-Leur (Κάτω Χώρες), λόγω ενός σήματος με απεικόνιση που καταχώρισε η Adidas AG στο γραφείο σημάτων της Benelux, σήματος το οποίο αποτέλεσε επίσης αντικείμενο αδείας που παρέσχε η Adidas AG στην Adidas Benelux BV για την αποκλειστική εκμετάλλευσή του εντός της Benelux.

Το νομικό πλαίσιο

- 3 Το άρθρου 5 της οδηγίας, το οποίο αφορά τα αναγνωριζόμενα με το σήμα δικαιώματα, ορίζει στην παράγραφο 1, στοιχείο β':

«Το καταχωρισμένο σήμα παρέχει στον δικαιούχο αποκλειστικό δικαίωμα. Ο δικαιούχος δικαιούται να απαγορεύει σε κάθε τρίτο να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές, χωρίς τη συγκατάθεσή του:

α) (...)

β) σημείο για το οποίο, λόγω της ταυτότητας ή της ομοιότητάς του με το σήμα και της ταυτότητας ή της ομοιότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών που καλύπτονται από το σήμα και το σημείο, υπάρχει κίνδυνος συγχύσεως του κοινού, περιλαμβανομένου και του κινδύνου συσχετίσεως του σημείου με το σήμα.»

- 4 Στην πλειονότητά τους, οι γλωσσικές αποδόσεις της οδηγίας κάνουν χρήση, όσον αφορά την ως άνω διάταξη, της εννοίας του «κινδύνου» συγχύσεως ή συνειρμικής συσχετίσεως. Η ολλανδική και σουηδική απόδοση χρησιμοποιούν τους όρους δυνατότητα συγχύσεως και κίνδυνο συνειρμικής συσχετίσεως, ενώ στην αγγλική απόδοση χρησιμοποιείται η έννοια «πιθανολόγηση» συγχύσεως ή συνειρμικής συσχετίσεως.

5 Το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας, προβλέπει:

«Ένα κράτος μέλος μπορεί επίσης να προβλέπει ότι ο δικαιούχος δικαιούται να απαγορεύει σε κάθε τρίτο να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές, χωρίς τη συγκατάθεσή του, σημείο πανομοιότυπο ή παρόμοιο με το σήμα, για προϊόντα ή υπηρεσίες μη παρόμοιες με εκείνες για τις οποίες το σήμα έχει καταχωριστεί, αν αυτό χαιρεί φήμης μέσα στο κράτος μέλος και η χρησιμοποίηση του σημείου, χωρίς νόμιμη αιτία, θα επέφερε, αχρεωσήτως, όφελος από τον διακριτικό χαρακτήρα ή τη φήμη του σήματος ή θα ήταν βλαπτική για τον εν λόγω διακριτικό χαρακτήρα ή τη φήμη.»

6 Το άρθρο 13, Α, σημείο 1, στοιχείο b, του ενιαίου νόμου Benelux περί σημάτων, με το οποίο σκοπείται η μεταφορά στη νομοθεσία της Benelux του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας, προβλέπει:

«Υπό την επιφύλαξη της τυχόν εφαρμογής του κοινού δικαίου σε θέματα αστικής ευθύνης, το αποκλειστικό δικαίωμα επί του σήματος επιτρέπει στον δικαιούχο να εναντιώνεται σε:

(...)

- b) οποιαδήποτε εμπορική χρήση του σήματος ή παρεμφερούς σημείου για τα προϊόντα για τα οποία έχει καταχωριστεί το σήμα ή για παρεμφερή προϊόντα, αν υφίσταται, στο νου του κοινού, κίνδυνος συνειρμικής συσχέτισης του σημείου και του σήματος.»

Η διαφορά της κύριας δίκης

- 7 Το συνοδευόμενο από εικόνα σήμα που καταχώρισε η Adidas AG στο γραφείο σημάτων της Benelux αποτελείται από τρεις παράλληλες ραβδώσεις. Τίθεται ιδίως επί αθλητικών ενδυμάτων και ειδών που σχετίζονται με την άθληση.
- 8 Η Marca Mode έθεσε προς πώληση στο κατάστημά της στην Breda (Κάτω Χώρες) συλλογή ενδυμάτων αθλήσεως, ορισμένα από τα οποία έφεραν στις πλευρές δύο παράλληλες ραβδώσεις καθ' όλο το μήκος. Τα ενδύματα ήσαν λευκά με μαύρες ραβδώσεις ή μαύρα με λευκές ραβδώσεις.
- 9 Η Marca Mode εμπορεύθηκε επίσης λευκό και πορτοκαλόχρουν αθλητικό φανελάκι καλυπτόμενο καθ' όλο το μήκος και καθέτως προς την εμπρόσθια όψη, στο κέντρο, τρεις μαύρες και παράλληλες μεταξύ τους ραβδώσεις, ο εξωτερικός περίγυρος των οποίων περιελάμβανε λεπτή λευκή ραβδωση και οι οποίες διακόπτονται στην εμπρόσθια όψη από δακτύλιο απεικονίζοντα γάτα και φέροντα την επιγραφή «TIM».
- 10 Οι Adidas AG και Adidas Benelux BV (στο εξής, από κοινού, Adidas) υπέβαλαν στις 26 Ιουνίου 1996 ενώπιον του προέδρου του Rechtbank te Breda αίτηση για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων κατά της Marca Mode. Η Adidas, ισχυριζόμενη ότι η Marca Mode προσέβαλε το συνιστάμενο σε τρεις ραβδώσεις και συνοδευόμενο από εικόνα σήμα της, ζήτησε να της απαγορευθεί η χρήση στο μέλλον, εντός της Benelux, των σημείων που αποτελούνται από τρεις ή δύο ραβδώσεις.
- 11 Ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων ικανοποίησε το αίτημα αυτό για επτά ενδύματα, καθώς και για το αθλητικό φανελάκι που έφερε την επιγραφή «TIM».

- 12 Το Gerechtshof te 's-Hertogenbosch επικύρωσε την εκδοθείσα διάταξη.
- 13 Κατόπιν αυτού, η Marca Mode άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως του Gerechtshof ενώπιον του Hoge Raad der Nederlanden.
- 14 Ενώπιον του ως άνω δικαστηρίου, προσήψε ιδίως στο κατ' έφεση δικάσαν δικαστήριο ότι εφάρμοσε εσφαλμένα το άρθρο 13, Α, σημείο 1, στοιχείο b, του ενιαίου νόμου Benelux περί σημάτων, στηρίζοντας την απόφασή του επί της απλής διαπιστώσεως της υπάρξεως κινδύνου συνειρμικής συσχετίσεως εκ μέρους του ενδιαφερομένου κοινού των αμφισβητουμένων σημείων και του καταχωρισθέντος σήματος. Επικαλούμενη την απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 1997 στην υπόθεση C-251/95, SABEL (Συλλογή 1997, σ. I-6191), υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας, το Gerechtshof όφειλε, προκειμένου να θεμελιώσει την απόφασή του, να διαπιστώσει την ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως.
- 15 Το Hoge Raad κρίνει ότι, υπό το φως της προαναφερθείσας αποφάσεως SABEL, και ειδικότερα των σκέψεων 18, 22 και 24 αυτής, θα μπορούσε να δικαιολογηθεί η συναγωγή του συμπεράσματος ότι, αν ειδικές περιστάσεις, όπως είναι ο ειδικός διακριτικός χαρακτήρας που διαθέτει το σήμα είτε εγγενώς είτε χάρη στη φήμη που απολαύει εκ μέρους του κοινού, οδηγούν κατ' ανάγκη στη διαπίστωση ότι δεν αποκλείεται ο κίνδυνος συγχύσεως, η αναγνώριση του κινδύνου συνειρμικής συσχετίσεως θα μπορούσε στην περίπτωση αυτή να αρκεί ώστε να δικαιολογείται απαγόρευση της χρήσεως των αμφισβητουμένων σημείων.
- 16 Κατά το Hoge Raad, η ερμηνεία αυτή θα επέτρεπε, όσον αφορά τα σήματα που χαίρουν φήμης, τον συνδυασμό των παραγράφων 1, στοιχείο β', και 2 του άρθρου 5 της οδηγίας, δεδομένου ότι, σύμφωνα με τη δεύτερη διάταξη, τα κράτη μέλη επιτρέπεται να παρέχουν προστασία στα σήματα που χαίρουν φήμης, προστασία που τυγχάνει εφαρμογής επί των μη παρεμφερών προϊόντων και υπηρεσιών «οσάκις (...) η χρησιμοποίηση του σημείου, χωρίς νόμιμη αιτία, θα επέφερε, αχρεωστήτως, όφελος από τον διακριτικό χαρακτήρα ή τη φήμη του σήματος ή θα ήταν βλαπτική για τον εν λόγω διακριτικό χαρακτήρα ή τη φήμη». Η προτεινόμενη ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας θα προστάτευε επίσης τα χαίροντα φήμης

σήματα από την προσπόριση οφέλους προερχομένου από την ιδιαίτερη διακριτική ισχύ τους ή από την επέλευση ζημίας εις βάρος τους σε περίπτωση χρήσεώς τους για πανομοιότυπα ή παρεμφερή προϊόντα ή υπηρεσίες.

- 17 Το αιτούν δικαστήριο καταλήγει ότι, αν η ερμηνεία του της προαναφερθείσας αποφάσεως SABEL ήταν ακριβής, ο λόγος ακυρώσεως που προέβαλε η Marca Mode δεν θα μπορούσε να οδηγήσει στην αναίρεση της αποφάσεως του *Gerechtshof*. Υπογραμμίζει ότι η ως άνω απόφαση διαπίστωσε, πέραν της υπάρξεως δυνατότητας συνειρωμικής συσχετίσεως του σημείου της *Marca Mode* με το σήμα της *Adidas*, τη φήμη που αυτό απολαύει. Κατά το εθνικό δικαστήριο, ενόψει του τελευταίου αυτού στοιχείου, δεν μπορεί να αποκλείεται το ενδεχόμενο τυχόν συνειρωμική συσχέτιση να οδηγεί σε σύγκυση. Υπό τις περιστάσεις αυτές, τα αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την ικανοποίηση του αιτήματος περί απαγορεύσεως που υπέβαλε η *Adidas*.
- 18 Λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις αυτές, το *Hoge Raad der Nederlanden* αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 89/104/ΕΟΚ την έννοια ότι, όταν

- α) ένα σήμα είτε εγγενώς είτε λόγω του ότι είναι ευρέως γνωστό στο κοινό διαθέτει ιδιαίτερο διακριτικό χαρακτήρα και
- β) ένας τρίτος, χωρίς τη συγκατάθεση του δικαιούχου του σήματος, χρησιμοποιεί στις συναλλαγές, για προϊόντα ή υπηρεσίες πανομοιότυπες με εκείνες για τις οποίες έχει καταχωριστεί το σήμα, ένα σημείο το οποίο ομοιάζει προς το σήμα μέχρι τέτοιου σημείου ώστε να ανακύπτει το ενδεχόμενο συσχετίσεως με το σήμα,

παρέχεται στον δικαιούχο το αποκλειστικό δικαίωμα να απαγορεύει στον τρίτο τη χρησιμοποίηση του σήματος, όταν ο διακριτικός χαρακτήρας του σήματος είναι τέτοιος ώστε να μην αποκλείεται το ότι η συσχέτιση μπορεί να δημιουργήσει σύγχυση;»

- 19 Με την ίδια απόφαση, το Hoge Raad υπέβαλε επίσης σειρά προδικαστικών ερωτημάτων στο δικαστήριο Benelux. Σύμφωνα με τα στοιχεία που προσκόμισε η Marca Mode, το δικαστήριο αυτό ανέστειλε, με διάταξη της 18ης Ιανουαρίου 1999, την εξέταση των υποβληθέντων ερωτημάτων μέχρις ότου αποφανθεί το Δικαστήριο.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 20 Η Adidas ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί της ερμηνείας του άρθρου 5, παράγραφος 2, της οδηγίας.
- 21 Επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της κατανομής των δικαιοδοτικών αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, όπως προβλέπει το άρθρο 177 της Συνθήκης, ο εθνικός δικαστής, ο οποίος έχει αποκλειστικά άμεση γνώση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως καθώς και των επιχειρημάτων που προέβαλαν ενώπιόν του οι διάδικοι και ο οποίος θα πρέπει να αναλάβει την ευθύνη της προς έκδοση δικαστικής αποφάσεως, είναι ο πλέον κατάλληλος να εκτιμήσει, έχοντας πλήρη γνώση της υποθέσεως, τη λυσιτέλεια των νομικών ζητημάτων που θέτει η διαφορά της οποίας επελήφθη και την αναγκαιότητα εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, ώστε ο ίδιος να μπορέσει να εκδώσει την απόφασή του. Πάντως, ενόψει ερωτήσεων που διατυπώνονται ενδεχομένως κατά τον μη ενδεδειγμένο τρόπο, το Δικαστήριο επιφυλάσσει στον εαυτό του το δικαίωμα να εξαγάγει από το σύνολο των στοιχείων που του παρέσχε το εθνικό δικαστήριο, ιδίως δε από την αιτιολόγηση της πράξεως περί παραπομπής, τα

στοιχεία του κοινοτικού δικαίου που απαιτούν ερμηνεία, λαμβάνοντας υπόψη το αντικείμενο της διαφοράς (βλ. ιδίως απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 1978 στην υπόθεση 83/78, Pigs Marketing Board, Συλλογή τόμος 1978, σ. 739, σκέψεις 25 και 26).

- 22 Στην παρούσα υπόθεση, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, το Hoge Raad ζητεί απλώς ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας, η δε επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης εξαρτάται από το ερώτημα αν ορθώς το Gerechtshof έκρινε ότι πληρούνταν στην προκειμένη περίπτωση η προϋπόθεση της υπάρξεως «κινδύνου συγχύσεως που περιλαμβάνει τον κίνδυνο συνειρωμικής συσχέτισεως του σημείου με το σήμα», όπως απαιτεί η ως άνω κοινοτική διάταξη.
- 23 Εξάλλου, από την απόφαση περί παραπομπής δεν προκύπτει ότι η Adidas ισχυρίστηκε, στα πλαίσια της κύριας δίκης, ότι η χωρίς νόμιμη αιτία χρήση των αμφισβητούμενων σημείων θα επέφερε, αχρεωστήτως, όφελος από τον διακριτικό χαρακτήρα ή από τη φήμη του συνοδευόμενου από εικόνα καταχωρισθέντος σήματός της ή ότι ήταν βλαπτική για τον εν λόγω διακριτικό χαρακτήρα ή τη φήμη, προϋπόθεση από την οποία εξαρτάται η τυχόν εφαρμογή της διατάξεως περί μεταφοράς του άρθρου 5, παράγραφος 2, της οδηγίας. Το Hoge Raad αναφέρεται στο τελευταίο αυτό άρθρο όχι λόγω του ότι η διαφορά άπτεται στην πραγματικότητα συγκεκριμένης προσβολής του σήματος που προβλέπει η εν λόγω διάταξη αλλά για να υποστηρίξει ότι η ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας, όπως προτείνεται με την απόφαση περί παραπομπής, διασφαλίζει ως ένα βαθμό τη συνοχή μεταξύ των διεπομένων από τις δύο αυτές διατάξεις καταστάσεων.
- 24 Επομένως, παρέλκει, για τους σκοπούς της λυσιτελούς απαντήσεως που πρέπει να δοθεί στον εθνικό δικαστή, η εξέταση του ζητήματος της ερμηνείας του άρθρου 5, παράγραφος 2, της οδηγίας.
- 25 Όσον αφορά το ερώτημα που υπέβαλε το Hoge Raad, επιβάλλεται να υπογραμμισθεί ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας παρέχει στον κάτοχο σήματος το δικαίωμα, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να απαγορεύει στους τρίτους να κάνουν χρήση σημείου για το οποίο υφίσταται, στο νου του κοινού, κίνδυνος συγχύσεως, περιλαμβάνων τον κίνδυνο συνειρωμικής συσχέτισεως του σημείου με το σήμα.

- 26 Χρησιμοποιούνται κατ' ουσίαν όροι πανομοιότυποι στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας, το οποίο προβλέπει τους λόγους για τους οποίους ένα σήμα μπορεί να μη γίνει δεκτό προς καταχώριση ή να κηρυχθεί άκυρο αν έχει καταχωριστεί.
- 27 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας αποτέλεσε αντικείμενο ερμηνείας εκ μέρους του Δικαστηρίου, ιδίως με την προαναφερθείσα απόφαση SABEL.
- 28 Επομένως, η ως άνω ερμηνεία πρέπει να ισχύει και για το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας.
- 29 Κατά το Hoge Raad, η νομολογία του Δικαστηρίου δεν αποκλείει να εικάζεται ότι υφίσταται ενδεχομένως κίνδυνος συγχύσεως μεταξύ του σήματος και του σημείου οσάκις το σήμα διαθέτει ειδικό διακριτικό χαρακτήρα, ιδίως λόγω της φήμης του, και ότι το χρησιμοποιούμενο από τον τρίτο σήμα για πανομοιότυπα ή παρεμφερή προϊόντα προσομοιάζει στο σημείο αυτό με το σήμα που μπορεί κατά πιθανολόγηση να συσχετισθεί συνειρμικά με το σήμα.
- 30 Με το ερώτημά του αυτό, το Hoge Raad σκοπεί έτσι να λάβει απάντηση επί του ερωτήματος αν το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας έχει την έννοια ότι, υπό παρόμοιες περιστάσεις, ο δικαιούχος του σήματος μπορεί να απαγορεύσει σε τρίτους τη χρήση του σημείου όταν ο διακριτικός χαρακτήρας του σήματος είναι τέτοιος ώστε να μην αποκλείεται η συνειρμική συσχέτιση εκ μέρους του κοινού μεταξύ του σημείου και του σήματος να οδηγεί ενδεχομένως σε σύγχυση.
- 31 Αναφερόμενη στην προαναφερθείσα απόφαση SABEL, η Marca Mode, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή, υποστηρίζουν ότι η αναγνωριζόμενη δύναμη του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας προστασία εξαρτάται, όπως ακριβώς και η προβλεπόμενη

στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της ίδιας οδηγίας, πάντοτε από την απόδειξη ότι όντως υφίσταται κίνδυνος συγχύσεως. Εκτιμούν ότι, ακόμη και για τα σήματα που χαίρουν φήμης, δεν αρκεί, ενόψει απλώς κινδύνου συνειρμικής συσχέτισεως, να μην αποκλείεται ο κίνδυνος συγχύσεως.

- 32 Στηριζόμενη ειδικότερα στη σκέψη 24 της προαναφερθείσας αποφάσεως SABEL, η Adidas ισχυρίζεται, αντιθέτως, ότι, όταν πρόκειται για σήματα που χαίρουν φήμης, ο κίνδυνος συνειρμικής συσχέτισεως αρκεί για να δικαιολογήσει απαγόρευση οσάκις δεν αποκλείεται ο κίνδυνος συγχύσεως. Με άλλους λόγους, όσον αφορά τα σήματα αυτά, ο κίνδυνος συνειρμικής συσχέτισεως οδηγεί στην υπόθεση ότι συντρέχει κίνδυνος συγχύσεως.
- 33 Συναφώς, πρέπει ευθύς εξαρχής να αναγνωριστεί ότι, ακόμη και υπό ειδικές περιστάσεις όπως αυτές στις οποίες αναφέρεται το Hoge Raad με την απόφασή του περί παραπομπής, δεν μπορεί να τεκμαίρεται κίνδυνος συγχύσεως.
- 34 Πράγματι, το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας προορίζεται να τύχει εφαρμογής μόνον αν, λόγω της ταυτότητας ή της ομοιότητας των σημάτων και της ταυτότητας ή της ομοιότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών που τα δύο σήματα προσδιορίζουν, «υπάρχει κίνδυνος συγχύσεως του κοινού, ο οποίος περιλαμβάνει και τον κίνδυνο συσχέτισεως του σημείου και του σήματος». Όπως προκύπτει από τη διατύπωση αυτή, η έννοια του κινδύνου συνειρμικής συσχέτισεως δεν είναι εναλλακτική της έννοιας του κινδύνου συγχύσεως, αλλά χρησιμεύει για τη διευκρίνιση του εύρους της. Το γράμμα της διατάξεως αυτής αποκλείει λοιπόν τη δυνατότητα εφαρμογής της αν δεν υφίσταται κίνδυνος συγχύσεως του κοινού (βλ., επ' ευκαιρία του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας, προαναφερθείσα απόφαση SABEL, σκέψη 18). Έτσι, η προστασία ενός καταχωρισμένου σήματος εξαρτάται, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας, από την ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως (βλ., επ' ευκαιρία του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας, απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 1998 στην υπόθεση C-39/97, Canon, Συλλογή 1998, σ. I-5507, σκέψη 18).
- 35 Η ερμηνεία αυτή απορρέει επίσης από τη δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, από την οποία προκύπτει ότι «ο κίνδυνος συγχύσεως (...) αποτελεί την ειδική προϋπόθεση της προστασίας» (προαναφερθείσα απόφαση SABEL, σκέψη 19).

- 36 Η ερμηνεία αυτή δεν έρχεται σε αντίθεση προς το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας, το οποίο εγκαθιδρύει, υπέρ των σημάτων που χαίρουν φήμης, προστασία, η δρομολόγηση της οποίας δεν απαιτεί την ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως. Πράγματι, η ως άνω διάταξη τυγχάνει εφαρμογής επί καταστάσεων όπου η ειδική προϋπόθεση της προστασίας συνίσταται σε χωρίς νόμιμη αιτία χρήση του αμφισβητούμενου σημείου ώστε να επέρχεται, αχρεωστήτως, όφελος από τον διακριτικό χαρακτήρα ή από τη φήμη του σήματος ή που θα ήταν βλαπτική για τον εν λόγω διακριτικό χαρακτήρα ή τη φήμη.
- 37 Στη σκέψη 24 της προαναφερθείσας αποφάσεως SABEL η αναφορά της Adidas δεν μπορεί να είναι λυσιτελής.
- 38 Με τη σκέψη αυτή, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι ο κίνδυνος συγχύσεως είναι τόσο μεγαλύτερος όσο σημαντικότερη είναι η διακριτική ισχύς του προγενεστέρου σήματος, προσθέτοντας ότι δεν μπορεί, συνεπώς, να αποκλείεται ότι η εννοιολογική ομοιότητα που απορρέει από το γεγονός ότι σε δύο σήματα χρησιμοποιούνται εικόνες συμπίπτουσες ως προς το εννοιολογικό περιεχόμενό τους ενδέχεται να δημιουργήσει κίνδυνο συγχύσεως, σε περίπτωση που το προγενέστερο σήμα διαθέτει ιδιαίτερο διακριτικό χαρακτήρα είτε εγγενώς είτε λόγω του ότι είναι ευρέως γνωστό στο κοινό.
- 39 Έτσι, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι ο ιδιαίτερος διακριτικός χαρακτήρας του προγενεστέρου σήματος μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο συγχύσεως και ότι, ενόψει εννοιολογικής ομοιότητας μεταξύ του σήματος και του σημείου, ενδέχεται να συντείνει στη δημιουργία ενός τέτοιου κινδύνου. Η αρνητική διατύπωση «δεν μπορεί, συνεπώς, να αποκλείεται», χρήση της οποίας γίνεται στη σκέψη 24 της προαναφερθείσας αποφάσεως SABEL, δίδει απλώς έμφαση στη δυνατότητα να ανακύψει κίνδυνος από τη συνύπαρξη των δύο αναλυθέντων παραγόντων. Ουδόλως συνεπάγεται τεκμήριο κινδύνου συγχύσεως απορρέοντος από την ύπαρξη κινδύνου συνειρμικής συσχέτισης υπό στενή έννοια. Με τη διατύπωση αυτή, το Δικαστήριο παρέπεμψε σιωπηρά στην εκτίμηση των αποδείξεων, πράγμα που αποτελεί έργο του εθνικού δικαστή ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η υπόθεση. Δεν τον αλάλλαξε από την ανάγκη θετικής αναγνώρισεως της υπάρξεως κινδύνου συγχύσεως, ο οποίος συνιστά το αντικείμενο του αποδεικτικού στοιχείου που πρέπει να προσκομιστεί.

- 40 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι ο κίνδυνος συγχύσεως πρέπει να εκτιμάται συνολικά, λαμβανομένων υπόψη όλων των παραγόντων που ασκούν επιρροή στη συγκεκριμένη περίπτωση (προαναφερθείσα απόφαση SABEL, σκέψη 22). Η συνολική εκτίμηση συνεπάγεται ορισμένη αλληλεξάρτηση των εμπλεκομένων παραγόντων (προαναφερθείσα απόφαση Canon, σκέψη 17). Επί παραδείγματι, μπορεί να διαπιστωθεί κίνδυνος συγχύσεως, παρά τον μικρότερο βαθμό ομοιότητας μεταξύ των προσδιοριζόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών, αν η ομοιότητα των σημμάτων είναι μεγάλη και ο διακριτικός χαρακτήρας του προγενεστέρου σήματος, ειδικότερα δε η φήμη του, είναι ισχυρός (προαναφερθείσα απόφαση Canon, σκέψη 19).
- 41 Επομένως, η φήμη ενός σήματος, οσάκις αποδεικνύεται, είναι στοιχείο το οποίο μπορεί, μεταξύ άλλων, να αποκτήσει κάποια σπουδαιότητα. Υπό την έννοια αυτή, μπορεί να παρατηρηθεί ότι τα σήματα που έχουν μεγάλο διακριτικό χαρακτήρα, ιδίως λόγω της φήμης τους, απολαύουν ευρύτερης προστασίας από εκείνα με μικρότερο διακριτικό χαρακτήρα (προαναφερθείσα απόφαση Canon, σκέψη 18). Πάντως, η φήμη ενός σήματος δεν επιτρέπει να τεκμαίρεται η ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως από το γεγονός απλώς και μόνον της υπάρξεως κινδύνου συνειρμικής συσχετίσεως υπό στενή έννοια.
- 42 Επομένως, στο προδικαστικό ερώτημα επιβάλλεται η απάντηση ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας δεν έχει την έννοια ότι
- οσάκις ένα σήμα διαθέτει ιδιαίτερο διακριτικό χαρακτήρα είτε εγγενώς είτε λόγω του ότι είναι ευρέως γνωστό στο κοινό, και
 - χωρίς τη συγκατάθεση του δικαιούχου του σήματος, ένας τρίτος χρησιμοποιεί στις συναλλαγές, για προϊόντα ή υπηρεσίες πανομοιότυπες ή παρεμφερείς προς εκείνες για τις οποίες καταχωρίζεται το σήμα, σημείο που ομοιάζει σε τέτοιο βαθμό με το σήμα ώστε να ανακύπτει το ενδεχόμενο συσχετισμού του με το σήμα,

το αποκλειστικό δικαίωμα του δικαιούχου επί του σήματος τον εξουσιοδοτεί να απαγορεύει στον ως άνω τρίτον τη χρήση αυτή του σημείου όταν ο διακριτικός χαρακτήρας του σήματος είναι τέτοιος ώστε να μην αποκλείεται το ενδεχόμενο η οικεία συνειρμική συσχέτιση να οδηγεί σε σύγχυση.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 43 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε, με απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 1998, το Hoge Raad der Nederlanden, αποφαινεται:

Το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, δεν έχει την έννοια ότι

- οσάκις ένα σήμα διαθέτει ιδιαίτερο διακριτικό χαρακτήρα είτε εγγενώς είτε λόγω του ότι είναι ευρέως γνωστό στο κοινό, και
- χωρίς τη συγκατάθεση του δικαιούχου του σήματος, ένας τρίτος χρησιμοποιεί στις συναλλαγές, για προϊόντα ή υπηρεσίες πανομοιότυπες ή παρεμφερείς προς εκείνες για τις οποίες καταχωρίζεται το σήμα, σημείο που ομοιάζει σε τέτοιο βαθμό με το σήμα ώστε να ανακύπτει το ενδεχόμενο συσχετισμού του με το σήμα,

το αποκλειστικό δικαίωμα του δικαιούχου επί του σήματος τον εξουσιοδοτεί να απαγορεύει στον ως άνω τρίτον τη χρήση αυτή του σημείου όταν ο διακριτικός χαρακτήρας του σήματος είναι τέτοιος ώστε να μην αποκλείεται το ενδεχόμενο η οικεία συνειρμική συσχέτιση να οδηγεί σε σύγχυση.

Moitinho de Almeida

Gulmann

Puissochet

Hirsch

Macken

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 22 Ιουνίου 2000.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

R. Grass

J. C. Moitinho de Almeida